

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
Центр формування бібліотечно-інформаційних ресурсів

Відділ наукової організації
електронних інформаційних ресурсів

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач відділу
наукової організації
електронних інформаційних
ресурсів

Відділ програмно-технологічного
забезпечення комп'ютерних мереж

Н. Ф. Самохіна
Завідувач відділу
програмно-технологічного
забезпечення комп'ютерних
мереж

К. В. Лобузїна

«23» вересня 2014 року

**ПРОФІЛЬ КОМПЛЕКТУВАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ
«НАУКОВА ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА»
НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
(електронні книги)**

СХВАЛЕНО

Протокол засідання Інституту
науково-методичного забезпечення
бібліотечно-інформаційної роботи
«23» вересня 2014 р. № 3.

Директор Інституту
науково-методичного забезпечення
бібліотечно-інформаційної роботи

_____ О. М. Василенко

Укладачі:

зав. відділу наукової організації електронних
інформаційних ресурсів ЦФБІР НБУВ

Н. Ф. Самохіна, канд. техн. наук;

зав. відділу програмно-технологічного забезпечення
комп'ютерних мереж

К. В. Лобузін, д-р. наук із соц. комун.

Узгоджено:

Керівник центру формування
бібліотечно-інформаційних ресурсів,
зав. відділу комплексного формування
бібліотечних фондів,

О. П. Бодак, канд. іст. наук.

ЗМІСТ

1. Основні терміни
2. Загальні положення
3. Основні принципи комплектування
4. Тематика комплектування
5. Джерела комплектування
6. Критерії відбору електронних документів
7. Ступінь вибіркості
8. Видовий склад електронних документів
9. Відповідальність

Список використаних джерел

Додаток 1. Тематико-видовий розподіл інформаційних ресурсів «Наукової електронної бібліотеки» (електронні книги)

1. Основні терміни

Бібліотечно-інформаційні ресурси – сукупність упорядкованої документованої інформації, що зберігається у бібліотеках і призначена для задоволення інформаційних, науково-дослідних, освітніх та культурних потреб користувачів.

Електронний документ – документ, інформація в якому подана у формі електронних даних і для використання якого потрібні засоби обчислювальної техніки.

Електронна книга – електронна версія друкованої книги, яку можна читати на комп'ютері або портативному пристрої, розроблена спеціально для цієї мети.

Електронне видання – електронний документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, має вихідні відомості та призначений для розповсюдження в незмінному вигляді.

Формати файлів:

PDF (аббревіатура від англ. *Portable Document Format*) – формат, розроблений фірмою *Adobe Systems* з використанням низки можливостей мови *PostScript*, як незалежний від платформи формат подання в електронному вигляді поліграфічної продукції та електронної документації (у тому числі електронних книг) і презентацій. Для перегляду можна використовувати офіційну безкоштовну програму *Acrobat Reader*. Розширення файлу – *pdf*.

DJVI (від фр. *déjà vu* – дежавю – колись вже бачене) – формат, розроблений фірмою *AT & T*, призначений для опрацювання оцифрованих документів та розміщення їх цифрових копій в Інтернеті. Його унікальною особливістю є надзвичайна компактність зберігання зображень високої роздільної здатності (300 dpi і вище). При цьому, якість зображення майже не змінюється. Крім того, цей формат оптимізований для передачі мережами таким чином, що сторінку можна переглядати ще до завершення скачування. Для перегляду можна використовувати безкоштовну програму *WinDjView* або інтегрований у браузер безкоштовний плагін. Розширення файлу – *djvu*.

CHM (аббревіатура від англ. *Microsoft Compiled HTML Help*) – пропрієтарний формат довідки, розроблений *Microsoft* та вперше випущений в 1997 як наступник *Microsoft WinHelp*. Початково формат розроблявся тільки для файлів комп'ютерної довідки. Використовується також для компактного представлення електронних довідників, навчальних та методичних посібників. Для перегляду файлів використовуються стандартні засоби *Microsoft Windows*. Розширення файлу – *chm*.

FB2 (аббревіатура від англ. *Fiction Book*) – формат електронних книг у вигляді XML-документів, у яких кожен елемент книжки і її атрибут описується заздалегіть визначеним тегом. Стандарт, створений з метою забезпечити сумісності різноманітних пристроїв і форматів. XML дозволяє легко створювати документи, готові до безпосереднього використання й програмної обробки (конвертація, зберігання, управління) в будь-якому

середовищі. Документи формату *FictionBook* зазвичай містять структурну розмітку основних елементів тексту, атрибути книжки, малюнки (ілюстрації, обкладинка) тощо. Для перегляду можна використовувати безкоштовну програму *FBReader* або інтегрований у браузер безкоштовний плагін. Розширення файлу – *fb2*.

2. Загальні положення

Інформаційний ресурс «Наукова електронна бібліотека» Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (електронні книги) (НЕБ НБУВ) формується з метою сприяння реалізації права громадян на вільний доступ до інформації та вільний духовний розвиток, а також на культурну, наукову та освітню діяльність. Основним завданням інформаційного ресурсу НЕБ НБУВ є формування повнотекстового фонду електронних документів у частині електронних книг, на базі опрацювання інформаційних ресурсів українського сегменту Інтернету та актуальних для держави зарубіжних інформаційних матеріалів. Фонд електронних документів формується за пріоритетними напрямами науки, освіти, культури, економіки, виробництва, управління, що визначаються низкою законів України, постанов Кабінету Міністрів України, Президії Національної академії наук України (НАН України).

Профіль комплектування електронних документів НЕБ НБУВ регламентується також розпорядженнями НАН України, Статутом НБУВ, Положенням про відділ наукової організації електронних інформаційних ресурсів Центру формування бібліотечно-інформаційних ресурсів НБУВ.

Профіль комплектування інформаційного ресурсу НЕБ НБУВ – основний документ, який відображає політику комплектування електронної бібліотеки, принципи комплектування, критерії відбору документів, видовий склад електронних документів.

Політика комплектування ресурсу НЕБ НБУВ визначається Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (№ 33/95-ВР від 27.01.1995 р.), Законом України «Про авторське право і суміжні права» (№ 3793-ХІІ від 23.12.1993 р.), Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (№ 3715-VI від 08.09.2011 р.); Постановами Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – ХХІ» (№ 956 від 17.08.2011 р.), «Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2015 р.» (№ 942 від 07.09.2011 р.); Постановами Президії НАН України «Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2015 р.» (№ 263 від 21.09.2011 р.), «Про основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2014 – 2018 роки» (№ 179 від 20.12.2013 р.), Стратегією сталого розвитку

інформаційного суспільства в Україні, схваленою Кабінетом Міністрів України 15 травня 2013 р.

Профіль комплектування інформаційного ресурсу «Наукова електронна бібліотека» є робочим документом. Відділ наукової організації електронних інформаційних ресурсів за погодженням Науково-методичної ради НБУВ може вносити до положень Профілю доповнення та правки в залежності від змін, які відбуваються в структурі НЕБ НБУВ.

3. Основні принципи комплектування

Основними принципами комплектування інформаційного ресурсу НЕБ НБУВ електронними документами є:

- наукова та історико-культурна цінність електронних документів,
- інформативність, актуальність, підвищений попит, малодоступність електронних документів;
- відбір електронних документів у межах визначених тематичних напрямів;
- систематичність та пропорційність поповнення фонду електронними документами відповідної тематики.

4. Тематика комплектування

Тематику комплектування інформаційного ресурсу НЕБ НБУВ відповідно до постанов Президії НАН України «Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2015 р.» (від 21.09.2011 р.), «Про основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2014 – 2018 роки» (№ 179 від 20.12.2013 р.), складають наступні розділи знань (див. додаток 1):

1. фізико-математичні науки;
2. технічні науки;
3. сучасне матеріалознавство;
4. хімічні науки;
5. науки про життя та розвиток біотехнологій;
6. суспільні та гуманітарні науки, зокрема, українознавство;
7. інформаційні та комунікаційні технології;
8. енергетика та енергоефективність;
9. раціональне природокористування;
10. науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань;
11. нові речовини і матеріали (у тому числі нанотехнології і технології наноматеріалів).

5. Джерела комплектування

Джерелами комплектування інформаційного ресурсу «Наукова електронна бібліотека» визначаються такі:

- документи, запозичені із вільнодоступних *мережевих інтернет-ресурсів*;
- електронні аналоги друкованих видань або електронні видання, *надані правовласниками*: авторами або видавництвами;
- *оцифровані* традиційні документи бібліотечного фонду.

Для документів, отриманих із легітимно створених електронних колекцій, обов'язково вказується джерело інформації (інтернет-адреса електронного ресурсу – URL).

На веб-порталі НБУВ представлено у вільному доступі довідково-бібліографічну інформацію НЕБ НБУВ (бібліографіні описи та анотації документів), доступ до повних текстів НЕБ НБУВ є диференційованим, відповідно до ст. 22 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (№ 3793-ХІІ від 23 грудня 1993 р.):

- вільний доступ є до повних текстів документів, офіційно переданих правовласниками для розміщення на порталі НБУВ;
- всі інші повні тексти доступні лише у локальній мережі НБУВ – в читальних залах.
- видання, які розміщені до 23 вересня 2014 року і не відповідають Профілю комплектування, переводяться в локальну мережу НБУВ – в читальних залах.

6. Критерії відбору

Критеріями відбору електронних документів до фонду НЕБ НБУВ є:

- *профільність* (відповідність змісту електронного документа тематиці комплектування);
- *якість* (за наявності різних варіантів або версій електронного документа перевага надається більш якісному примірнику, еталонним вважається примірник правовласника);
- *відповідність* електронного документа основним *нормам видавничого процесу*: наявність вихідних відомостей про документ (слід відмовлятися від запозичення електронних документів без відповідних відомостей про відповідальність), перевага надається електронним документам: отриманим у правовласників, із легітимно сформованих колекцій або оцифрованим у бібліотеках;
- *збереження та відновлення лакун* у фондах відповідно до тематики комплектування: заміна пошкоджених примірників друкованих видань їх електронними версіями, залучення електронних аналогів видань підвищеного попиту, відновлення втрачених друкованих видань, заміщення дезедирата НБУВ електронними версіями документів тощо;
- *за можливістю звіряння* електронного документа на відповідність його паперовому аналогу.

Щодо технологічних характеристик, перевага надається об'єктам, які становлять окремі статичні електронні документи, створені за допомогою стандартної мови розмітки і форматування тексту, представлені у відкритих кодуваннях і форматах, що не мають критичних гіпертекстових зв'язків і можуть бути прочитані стандартним вільнодоступним програмним забезпеченням.

Для розміщення у Науковій електронній бібліотеці НБУВ повнотекстових електронних версій видань у відкритому доступі необхідна рекомендація Вченої ради профільної наукової організації, або рецензія доктора наук за спеціальністю, що відповідає тематиці книги.

7. Ступінь вибірковості

НЕБ НБУВ є частиною електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів НБУВ. Об'єктами комплектування НЕБ НБУВ є електронні книги. Електронні книги комплектуються в одному примірнику. Представлення електронної книги в різних форматах є її окремим примірником. За наявності дублетних примірників електронної книги, перевага надається авторському оригінал-макету.

Фонд НЕБ НБУВ є універсальним за тематикою, не має обмежень за мовами, місцем створення та хронологією. Пріоритетними мовами електронних документів, представлених у НЕБ НБУВ, є *українська, російська, англійська*.

Електронні документи НЕБ НБУВ приводяться до стандартних форматів, загальноприйнятих для використання в електронних бібліотеках (*PDF, DJVU, CHM, FB2*).

8. Видовий склад електронних документів

Комплектування інформаційного ресурсу НЕБ НБУВ, відповідно до цільового призначення, здійснюється такими видами електронних документів (див. додаток 1):

- *наукові* (монографії, матеріали наукових конференцій, збірники наукових праць) – складають переважну більшість загального обсягу наукової електронної бібліотеки;
- *науково-популярні* (нариси, інформаційно-аналітичні збірники, огляди);
- *навчальні* (підручники, навчальні посібники, навчально-методичні видання);
- *довідкові* (енциклопедії, словники, довідники, бібліографічні видання);
- *офіційні* (закони, укази, постанови, розпорядження, акти);
- *нормативно-методичні* (стандарти, методичні посібники, інструкції).

9. Відповідальність

Відповідальність за дотримання співробітниками відділу наукової організації електронних інформаційних ресурсів ЦФБІР НБУВ Профілю комплектування інформаційного ресурсу НЕБ НБУВ у процесі її наповнення несе завідувач відділу наукової організації електронних інформаційних ресурсів ЦФБІР НБУВ.

Список використаних джерел

1. *Алексеева М. И.* Электронная книга: Взгляд в будущее / М. И. Алексеева, О. В. Барышева, Р. С. Гиляревский; МГУ. Факультет журналистики. – М., 2000. – 44 с.
2. *Антопольский А. Б.* Электронные ресурсы / А.Б. Антопольский, Б.А. Семеновкер // Библиотекосведение. – 2002. – № 1. – С. 51 – 57.
3. *Воройский Ф. С.* Информатика. Новый систематизированный толковый словарь / Ф.С. Воройский. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ФИЗМАТЛИТ, 2003. – 760 с.
4. (ДСТУ 7157:2010) Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості. – Чинний від 2010-07-01. – К. : Держспоживстандарт України, 2010. – IV, 13 с. – (Національний стандарт України).
5. *Майстрович Т. В.* Разработка профиля комплектования фондов электронных документов в библиотеках [Электронный ресурс] : методические рекомендации / Т. В. Майстрович ; Российская ассоциация электронных библиотек. – Москва, 2006. – 50 с. – Режим доступа: http://www.aselibrary.ru/digital_resources/digital_resources48/1872/.
6. Тлумачний словник з інформатики / Г. Г. Півняк [та ін.] ; за заг. ред. акад. НАН України Г. Г. Півняка ; Нац. гірн. ун-т. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Д. : Нац. гірн. ун-т, 2010. – 605 с.
7. *Шемаєва Г. В.* Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій: монографія / Г. В. Шемаєва ; Харк. держ. акад. культури. – Х. : ХДАК, 2008. – 289 с.

**Тематико-видовий розподіл інформаційних ресурсів
«Наукової електронної бібліотеки» (електронні книги)**

<i>Тематика</i>	<i>Види видань</i>														
	Офіційні видання	Наукові видання			Науко- во- популя- рні видан- ня	Навчальні видання			Довідкові видання				Норма- тивно- методичні видання		Літера- турно- художні видання
		Моно- графії	Матеріали наукових конф.	Збірники наукових праць		Підруч- ники	Навч. посіб.	Навч.- метод. виданн я	Ен- ци- кло- педії	Слов- ники	Довід- ники	Біб- ліо- графічні вид.	Стан- дарти	Мето- дичні посіб- ники	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Фізико-математичні науки		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+			+	
Технічні науки		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	
Сучасне матеріалознавство		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+			+	
Хімічні науки		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+			+	
Науки про життя та розвиток біотехнологій		+	+	+	+		+	+	+	+	+			+	
Суспільні та гуманітарні науки, українознавство		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	

Інформаційні та комунікаційні технології	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	
Енергетика та енергоефективність		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	
Раціональне природокористування		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	
Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+			+	
Нові речовини і матеріали (у тому числі нанотехнології і технології наноматеріалів)		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	

+ - наявність електронних книг у інформаційному ресурсі «Наукова електронна бібліотека»